

Projecte de campanya 2019-20

“Protagonisme social i polític per a l’impuls econòmic de dones rurals Maia Q’eqchi’, a 2 comunitats de la Zona Reina, Uspantán, Quiché, Guatemala”

proide

1. Un cop d'ull al país

1.1 Descripció general

Guatemala és un país situat a l'Amèrica Central, en el seu extrem nord-occidental, amb una cultura autòctona producte de l'herència maia i de la influència espanyola durant l'època colonial.

El país compta amb una rica bellesa natural. Malgrat la seva petita extensió territorial, Guatemala té una gran varietat climàtica i biològica producte del seu relleu muntanyós que va des del nivell del mar fins als 4.220 metres del cim de Tajumulco. Això propicia que al país hi hagi ecosistemes tan variats que van des dels manglars dels aiguamolls del pacífic fins als boscos ennuvolats d'alta muntanya. La major part de la població es concentra en un gran altiplà central per damunt dels 1.500 m.

El país té una superfície de 108.889 km² (tres vegades l'extensió de Catalunya) i hi viuen poc més de 15 milions de persones. La capital, Ciudad de Guatemala, és el motor econòmic del país i creix ràpidament. Es tracta però d'un creixement descontrolat perquè constantment hi arriba població d'altres punts del país buscant noves oportunitats.

Guatemala és un país amb un índex de desenvolupament humà mitjà, amb una elevada desigualtat econòmica entre rics i pobres (fenomen molt freqüent a l'Amèrica Llatina), cosa que frena el repartiment de la riquesa, deixant a moltes capes socials fora de qualsevol oportunitat de desenvolupament.

La població indígena compona un terç de la població del país. L'idioma oficial és l'espanyol, a més de 21 llengües d'origen maia, la llengua xinca i la garífuna, la qual és parlada per la població afrodescendent.

1.2 Radiografia socioeconòmica

(Font: PNUD 2016)

- **Posició Desenvolupament Humà:** 125 de 188 països (Espanya: 27 de 188)
- **IDH (Índex de Desenvolupament Humà):** 0,640 (Espanya: 0,884)
- **PIB p/c:** 7.946,8 PPA en US\$ (Espanya: 36.309,8 PPA en US\$)
- **Esperança de vida al néixer:** 72,1 anys (Espanya: 82,8 anys)
- **Mitjana d'anys d'escolaritat:** 6,3 (Espanya: 9,8)
- **Taxa d'alfabetització d'adults majors de 15 anys:** 79,3% (Espanya: 98,1%)
- **Taxa de fecunditat:** 3,16 fills/dona (Espanya: 1,32 fills/dona)
- **Coefficient de Gini (medició desigualtat d'ingressos):** 48,7 (Espanya: 35,9)
- **Despesa pública en salut:** 2,3% PIB (Espanya: 6,4% PIB)
- **Despesa pública en educació:** 2,8 % PIB (Espanya: 4,3% PIB)

2. Un cop d'ull a la ubicació del projecte

2.1 Context social, econòmic i polític

Bona part de la població guatemalenca és caracteritzada per l'explotació, l'empobriment i la discriminació a la qual històricament ha estat sotmesa, especialment els pobles indígenes i, més greument, les dones. Les causes estructurals de la pobresa i la desigualtat deriven del model econòmic agroexportador dependent que preval al país. Entre aquestes destaquen la manca d'accés a la terra per part d'indígenes i dones, l'escàs accés a treballs ben remunerats, les relacions racistes i patriarcal en tots els àmbits de la societat, i l'exclusió de la població indígena - especialment de les dones- de l'accés a l'educació entre d'altres.

Aquesta desigualtat de gènere es veu reflectida en l'Índex de Desigualtat de Gènere, de 0,5333, que situa el país en el número 119 de 155 el 2014. En quant a l'educació, destaca la diferència entre la taxa d'anys d'Escolarització a Guatemala, que es queda en 5'6 anys, i a els 8,2 que l'any 2014 indicava el PNUD per Llatinoamèrica i el Carib.

D'acord amb el PNUD, Guatemala ocupa el lloc 128 en el món en quant a l'Índex de Desenvolupament Humà, amb un IDH de 0,627. Segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística, a Guatemala, el 79,2% de la població indígena viu en situació de pobresa, i el 39,8%, en pobresa extrema, enfront a taxes del 46,6% i el 12,8% respectivament per a la població no indígena (ENCOVI, 2014).

La majoria de les dones indígenes, creixen en un ambient de discriminació i rebuig. Per la seva condició d'indígenes, majoritàriament. Totes elles viuen en condicions d'exclusió, pobresa i pobresa extrema. La discriminació de gènere que pateixen, agreuja més la situació en tots els àmbits. En el cas de l'accés a l'educació, entre els obstacles que es troben les dones, trobem la insuficient inversió del govern en el sistema educatiu (una de les més baixes d'Amèrica Llatina), la manca de recursos econòmics de la majoria de les famílies indígenes, el sistema patriarcal, que dona més importància a l'educació dels homes, les barreres lingüístiques, els costums i creences de les famílies respecte al paper de les dones, la inexistència d'establiments educatius a l'àrea on viuen i la distància fins a aquests.

2.2 Descripció específica

El principal problema a resoldre s'origina en la pròpia societat guatemalenca, que es caracteritza pels seus alts nivells de desigualtat, pobresa i exclusió, la qual cosa afecta principalment a la població indígena d'àrees rurals i, de manera més pronunciada, a les dones d'aquest sector de població.

La **Zona Reina** és un territori format per 92 comunitats. La seva població és majoritàriament del grup lingüístic Maia Q'eqchi'. La regió es troba a una alçada de 660 metres sobre el nivell del mar i el seu clima és semi-tropical i humit.

L'organització administrativa de la Zona Reina es basa en el sistema de consells de desenvolupament urbans i rurals. Aquesta organització consisteix en la conformació d'un Consejo Comunitario de Desarrollo que s'articula en un espai micro-regional de segon grau (9 en total), amb representació en un Consejo Municipal de Desarrollo - COMUDE-. Tan sols el 22% de les comunitats d'Uspantán tenen una organització de dones.

Els principals centres d'intercanvi i vincles comercials, administratius i polítics són el municipi d'Uspantán i Chicamán. També existeix un vincle especial amb el municipi de Cobán (Departament d'Alta Verapaz), principalment per la comercialització del cardamom. La producció i comercialització d'aquesta espècie s'ha constituït com la principal font d'ingressos econòmics per a les famílies. Malauradament, els últims anys, el preu del producte ha anat a la baixa, passant de Q14.00 per lliura a Q.1.00. Això es deu en gran mesura a una plaga anomenada "trips".

Una altra font econòmica important per a la població d'aquesta zona geogràfica és la migració laboral de caràcter temporal, principalment del homes joves, que marxen a prestar serveis agrícoles com a talladors de canya de sucre o palma africana, papaya o la sembra del blat, en altres regions. La Zona Reina es caracteritza pel seu elevat nivell de pobresa, que segons dades del Pla Municipal Territorial, es tradueix en un **36,6% de pobresa extrema** i un **87% de pobresa**, molt concentrada en la població Maia i rural.

3. El projecte de campanya

El projecte 2019-20 pel qual es demana la col·laboració de la vostra escola pretén fer front a les despeses del projecte que vol garantir l'impuls econòmic i polític de les dones Maia Q'eqchi':

“Protagonisme social i polític per a l'impuls econòmic de dones rurals Maia Q'eqchi', a 2 comunitats de la Zona Reina, Uspantán, Quiché, Guatemala”

El projecte consisteix essencialment en la formació de dones en educació primària enfocada en clau de gènere i drets humans, coneixements agrícoles i incidència política, per tal de millorar la seva autonomia personal i econòmica tant a dins de la família com a la comunitat.

El funcionament del projecte consisteix en el següent: en primer lloc, homes i dones de les comunitats de la Zona Reina reben una educació primària en format accelerat entre 2 i 3 tardes a la setmana. Les pròpies dones de cada

comunitat decideixen quins dies els hi convé més la formació i ho acordaran amb el seu o la seva educadora. Aquest educador o educadora ha estat capacitat per formar a aquestes persones adultes d'entre 18 i 30 anys que per motius socials o econòmics no van poder acabar la primària i actualment tenen interès en fer-ho en modalitat accelerada i poder compaginar aquests estudis amb la seva vida i responsabilitats personals i/o laborals. Dins d'aquests grups, és possible que també hi hagi algunes persones analfabetes.

Aquests grups majoritàriament de dones, però també d'homes, paral·lelament a aquesta formació en educació primària en clau de drets i gènere, participen també en tallers agrícoles enfocats al processament i comercialització d'uns excedents que produiran elles mateixes o en comunitat. L'objectiu d'aquesta formació és fomentar l'emprenedoria per part de les dones a través del control de part de la producció per al consum familiar i la generació d'excedents. En aquest procés d'inclouen més dones que no formen part del primer grup d'educació primària accelerada.

Per últim, es realitza una formació d'incidència política, on hi participen tots els membres anteriors, a més d'homes i dones d'organitzacions locals (Consells Comunitaris de Desenvolupament –COCODES-) que ajudin a enfortir les capacitats dels i les participants dels altres dos grups i participin en la campanya de sensibilització en equitat de gènere.

Els seus **objectius** són:

- Enfortir l'economia comunitària mitjançant l'exercici dels drets econòmics, polítics, socials i culturals, individuals i col·lectius, amb enfocament de sobirania alimentària i equitat de gènere.
- Millorar el nivell educatiu formal de dones i homes joves a zona Reina.
- Formar a dones de les comunitats en producció per al consum familiar i la venda de productes.
- Enfortir les capacitats d'organització i gestió política de les dones indígenes del poble Maia Q'eqchi'.

Es beneficien d'aquest projecte més d'un centenar de persones de les comunitats indígenes de Zona Reina. La població participant en el projecte porta, en la gran majoria, anys treballant amb PRODESSA. La majoria de les persones beneficiàries són dones indígenes i també participen en el projecte organitzacions locals, consells comunitaris i, de manera indirecta, el global de la comunitat.

Aquestes comunitats van elaborar un Pla Comunitari Territorial de manera participativa per diagnosticar les problemàtiques de la comunitat i buscar solucions de manera conjunta que és la base d'aquest projecte.

